

2. Ку`ру`чkov V. M. Nauchno-y`ssledovatel`skaya rabota uchashhy`khsya – odna y`z tendency`j trudovogo obucheny`ya v uchebnykh zavedeny`yakh novogo ty`pa / V. M. Ку`ру`чkov, E. V. Korshak, L. P. Pochehajlova, P. S. Smertenko // Srednee professy`onal`noe obrazovany`e. – 2003. – # 3. – S. 53-59.
3. Ку`ру`чkov V. Formuvannya naukovoyi pozy`ciyi j ekologichnoi kul`tury` molodi na zanyattyakh z naukovo-doslidnoyi roboty` / V. Ку`ру`чkov, L. Pochehajlova, P. Smertenko // Fyzy`ka i astronomiya v shkoli. – 2000. – #3. – S. 10-12.
4. Капу`cza P. L. Nekotorye pry`ncy`py tvorcheskogo vospy`tany`ya y` obrazovany`ya sovremennoj molodezhy` / P. L. Капу`cza // Ekspery`ment. Teory`ya. Prakty`ka. – М. : Nauka, 1981. – S. 244-258.
5. Korshak Ye. V. Naukovo-tekhnichny`j progres i vy`vchennyya fizy`ky` v shkoli (Deyaki py`tanny`ya metody`ky`) / Ye. V. Korshak. – К. : Radyans`ka shkola, 1972. – 168 s.

Маркусь І. С., Сиротюк В. Д. Подготовка будущего учителя к организации научно-исследовательской работы как тенденция трудового обучения в общеобразовательных учебных заведениях.

В статье речь идет о том, что основные задачи учителей в общеобразовательных учебных заведениях разного профиля – это индивидуальный подход к каждому ученику, направленный на саморазвитие и самореализацию творческих способностей, и профессиональная ориентация молодежи в соответствии с выбранным направлением обучения. Одним из методов является объединение научно-исследовательской работы учеников с трудовым обучением и включение такой деятельности в учебные планы. При этом решаются такие задания: трудовое обучение обеспечивается через выполнение научно-исследовательской работы учеников; индивидуальный подход осуществляется относительно каждого ученика, поскольку при выполнении научно-исследовательской работы происходит непосредственное взаимодействие с научным руководителем; занимаясь научно-исследовательской работой ученики знакомятся с современным состоянием развития науки, техники и технологий непосредственно в учебном процессе.

Ключевые слова: подготовка будущего учителя, трудовое обучение, научно-исследовательская работа учеников, обучение в общеобразовательных учебных заведениях.

Markus I. S., Syrotyuk V. D. Preparation of future teacher to organization of research work as a tendency of labour studies in general educational establishments.

In the article the question is that basic tasks of teachers in general educational establishments of different type are the individual going near every student, sent to independent development and self-realization of creative capabilities, and professional orientation of young people in accordance with the chosen direction of studies. One of methods there is an association of scientifically-research work of students with labour studies and including of such activity in curricula. Thus such tasks get untied: labour studies are provided through implementation of scientifically-research work of students; individual approach is carried out in relation to every student, as at implementation of research work there is the direct co-operating with a scientific leader; occupying students meet research work with modern development of science, technique and technologies status directly in a educational process.

Keywords: preparation of future teacher, labour studies, research work of students, studies in general educational establishments.

УДК 373.5.016:(043.3)

Матвісів Я. Я.

**ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УЧНІВ**

В статті розглядаються концептуальні підходи до управління процесами економічної освіти та виховання учнів. Визначені критерії рівнів сформованості економічно-значущих якостей особистостей, продемонстровані шляхи формування економічних понять на уроках технологій, визначені роль та місце економічної освіти учнів.

Ключові слова: економічна освіта, економічно-значущі якості, процес формування економічних понять, управління економічної освіти.

Концептуальні підходи до проблеми управління процесами економічної освіти та виховання учнів висвітлені О. Падалкою [1], О. Шпаком [2; 3] та ін. Методика оцінювання рівнів розвитку у школярів економічно значущих якостей ґрунтувалася на критеріях, окреслених у наукових працях О. Шпака [2; 3]:

- мотиви трудової діяльності;
- ставлення до духовно-матеріальних надбань людства;
- самоконтроль та само оцінювання;
- вольові якості.

Метою статті є окреслення базових позицій управління процесами економічної освіти та виховання учнів.

Ми обмежились такими економічно значущими якостями особистості, як підприємливість, працелюбність та дбайливість.

Критерії рівнів сформованості економічно значущих якостей особистості представлені у таблиці.

Т а б л и ц я

Економічно значущі якості	Рівні сформованості економічно значущих якостей особистості		
	Низький	Середній	Високий
Підприємливість	Не прагне пошуку нового, безініціативний; почин інших підтримує, коли бачить власну вигоду; схильний до проявів егоїзму.	Ініціативно береться за виконання поставлених завдань, бачить перспективи власної діяльності, доводить розпочату справу до логічного завершення.	Енергійно виконує поставлені завдання, проявляє ініціативу з метою підвищення ефективності та якості результатів праці
Працелюбність	Працює лише під наглядом, доручену справу виконує формально, а при послабленні контролю – неякісно та несвочасно; зневажливо ставиться до тих, хто досягає кращих результатів.	Позитивно ставиться до праці; проявляє кмітливість та винахідливість залежно від міри захоплення роботою; перевагу надає виконанню менш відповідальних і трудомістких завдань	Уміє працювати та відчуває потребу у праці; поєднує особисті та громадські інтереси; проявляє риси колективізму та взаємодопомоги.
Дбайливість	Питання раціонального розподілу та використання ресурсів вважає другорядними; ощадливість ототожнює з дріб'язковістю, скупістю, жадібністю; за відсутності контролю даремно марнує час та інші ресурси.	Уміє рахувати витрати, проте не завжди прагне їх аналізувати, шукаючи раціональних шляхів розв'язання поставленого завдання	Завжди намагається розрахувати витрати часу, сил та засобів; планує їх; аналізує результати діяльності, намагаючись виявити приховані резерви її ефективної організації

Процес формування економічних понять на уроках трудового навчання проводився на основі раніше сформованих знань школярів, які поступово й послідовно розширювалися та поглиблювалися на основі сприйняття нових фактів. Така організація навчання вимагала від учителя серйозної підготовки і зумовлювала необхідність уточнення ним таких основних моментів: а) чи ґрунтуватиметься пропонована діяльність на використанні попереднього досвіду учнів; б) чи зрозуміють школярі доцільність та необхідність пропонованого сценарію трудової діяльності; в) чи відповідатиме він рівню розвитку дитини і наскільки важливим є для формування її світоглядних позицій; г) чи буде цей вид діяльності стимулювати інтелектуальні та психологічні процеси розвитку мислення

школяря; д) наскільки реалістичним видається план організованого навчального процесу з огляду на низку специфічних особливостей освітньо-виховного середовища школи.

Для полегшення роботи учителів технологій, які брали участь нами був підготовлений навчально-методичний посібник “Економічна освіта у процесі трудової підготовки учнів загальноосвітньої школи”, який, з-поміж іншого, містив: а) обґрунтування доцільності впровадження економічного аспекту освітніх знань у практику трудової підготовки школярів; б) систематизацію низки економічних понять, що висвітлюють сутність виробництва, його соціальну необхідність, стратегію планування, мотивацію та стимули трудової діяльності; в) перелік теоретичних та практичних завдань для контролю рівня засвоєння учнями економічних знань.

У ході підготовки до проведення уроків трудового навчання вчителі проводили не лише відбір змісту економічних знань, а й віртуальне моделювання навчального заняття, конкретизуючи основні чинники дидактичного середовища: методи та прийоми організації навчальної діяльності школярів, способи та засоби засвоєння змісту навчальної інформації тощо. У практиці педагогічної діяльності, учителі широко використовували запропоновані нами засоби навчання: структурні схеми, моделюючі вправи, картки інформативного повідомлення змісту економічних понять, програми організації самостійної роботи школярів та ін.

Ці засоби різного рівня складності розроблялися з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей розвитку учнів, рівня їх готовності до сприйняття нових економічних знань. Наприклад, ознайомлюючи п'ятикласників з розпорядком роботи у навчальних майстернях наголошувалося на важливості його дотримання, оскільки ця вимога безпосередньо пов'язана з економією трудових ресурсів. Іншими словами, учні усвідомлювали, що позитивне вирішення проблеми економії робочого часу можливе за рахунок низки чинників, з-поміж яких чільне місце займає раціональне розміщення технологічного обладнання, інструментів, дотримання чистоти та порядку на кожному робочому місці тощо.

Демонструючи прийоми поводження з інструментами, доречним було акцентування на правильному їх зберіганні та використанні за призначенням задля покращення експлуатаційних властивостей. Планування роботи, визначення раціональної послідовності виготовлення та складання об'єктів праці стали важливими чинниками підвищення продуктивності праці учнів експериментальних класів.

Під час ознайомлення учнів з різновидами та властивостями конструкційних матеріалів в їхній свідомості формувалися первинні уявлення про собівартість матеріалів, витрат на його виробництво й у зв'язку з цим підводилося до розуміння доцільності використання цього чи іншого конструкційного матеріалу для виготовлення конкретного виробу.

Наголошуючи на необхідності творчого ставлення до праці, увага школярів зосереджувалася на тому, що саме у процесі творчого пошуку людина вдосконалює свою кваліфікацію, яка є одним з чинників зменшення собівартості продукції, морального і матеріального стимулювання праці. Отже, практична спрямованість завдань та цілей уроку давала змогу учням ґрунтовніше усвідомити сутність економічних понять.

Наведемо приклад використання ефективного методу формування у школярів економічного поняття “собівартість”. У трудовому навчанні з цим поняттям учні вперше зустрічаються в 5 класі. Цей термін у навчальному підручнику трактується як “кількість коштів витрачених підприємством на виготовлення та реалізацію виробів (продукції)” [4, с. 12].

За традиційною методикою під час занять учні аналізують та підраховують кількість витрачених на виготовлення виробу матеріалів, моделюють шляхи зменшення собівартості виробу через внесення змін в його конструкцію, використання дешевших конструкційних матеріалів тощо. Такі усталені методичні підходи мають відносно стійкий освітній вплив, проте їх надто вузька спрямованість не здатна в повному обсязі розкрити економічну

того, щоб поняття „собівартість” не стало для учнів застиглою економічною абстракцією, необхідно було його конкретизувати, „оживити”, розширити та максимально наблизити до практики вартісної оцінки чинників, задіяних у процесі виробництва та реалізації продукції. Особливо, коли йшлося про витрати на виробництво, що є головною складовою собівартості продукції, і які не можна ототожнювати лише з витратами на сировину та матеріали.

Проблемний характер запитань стимулював підвищений рівень активності учнів, оскільки пошук відповідей лежав у площині ними вже набутого життєвого досвіду.

Такий підхід, навіть на початковій стадії формування поняття „собівартість”, дозволив передати об’ємність його змісту, сприяв формуванню цілісного уявлення про витрати виробництва, стимулював пізнавальну активність, допитливість, сприяв відповідним роздумам, аналізу, порівнянням та узагальненням.

Як зазначалося вище, сутність процесів, явищ та об’єктів природи, що відображені у поняттях, можна пояснити через деяку системну послідовність: уточнення причин та умов виникнення об’єкту – виявлення його сутнісних характеристик – визначення тенденцій розвитку – встановлення взаємозв’язків. За такої обставини, процес формування поняття про той чи інший об’єкт чи явище матеріальної дійсності проходить складний шлях від сприйняття й аналізу окремих фактів до їх осмислення та залучення до системи.

Саме тому, в основу нами покладено не спостереження і порівняння зовнішніх властивостей предметів, а особисту предметно-перетворювальну діяльність школярів та її теоретичний аналіз (планування, мотивацію, засвоєння інформації, економічне обґрунтування), що, власне кажучи, відповідає сутності проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання.

Способи формування економічних понять та основні етапи їх розвитку нами визначалися в кожному конкретному випадку з огляду на міру їх абстрактності, рівень освітньої підготовки школярів, логіку пізнавальної діяльності та специфіку властивих навчальному предмету дидактичних засобів. При цьому, кожен з наступних етапів процесу формування понять вирізнявся від попереднього поглибленим змістом, шириною наукового пізнання, наближеністю до практики виробничої діяльності.

Визначення ефективності та доцільності застосування експериментальних методик зумовило диференціацію в оцінюванні рівнів сформованості в учнів економічних понять, які можна охарактеризувати чотирма послідовними рівнями засвоєння :

1 рівень – розпізнавання об’єктів вивчення при повторному сприйнятті раніше засвоєної інформації про них або виконання дій над ними;

2 рівень – репродуктивна (алгоритмічна) діяльність, що полягає у самостійному відтворенні з пам’яті та практичному застосуванні інформації;

3 рівень – продуктивна (евристична) діяльність, що здійснюється завдяки спроектованому у процесі власної діяльності алгоритму, на основі використання та трансформації відомої орієнтувальної основи дії;

4 рівень – продуктивна діяльність, що здійснюється шляхом самостійного конструювання об’єктивно нової орієнтувальної основи дії (творча, проектно-технологічна діяльність).

Третій та четвертий рівні сформованості економічних понять повинні підкріплюватися практичними досягненнями учнів, отриманими у результаті підготовки та захисту навчальних проектів. Саме тому, формування умінь практичного використання теоретичних положень економічної науки, які відображені у змісті економічних понять, нами проводилося у процесі виконання учнями навчальних проектів на уроках трудового навчання.

Отже, на основі аналізу сучасного стану шкільної практики розкрито можливості управління процесами економічної освіти та виховання учнів, а також визначені роль та місце економічної освіти учнів, зумовленої глибинними соціально-економічними змінами, що відбуваються в житті суспільства.

Використана література:

1. *Падалка О. С.* Підготовка студентів педагогічних вузів к економічному вихованню школярів : автореф. дисс. ... канд. пед. наук. : спец. 13.00.01 "Теорія і історія педагогіки" / О. С. Падалка. – К., 1991. – 22 с.
2. *Терещук Б. М.* Трудове навчання. Техн. види праці : підруч. [для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів] / Б. М. Терещук, В. І. Татушинський. – К. : Арка, 2005. – 208 с.
3. *Шпак О. Т.* Взаємозв'язок трудового і економічного виховання учнів / О. Т. Шпак, В. І. Терес, Н. М. Угляренко. – Дрогобич : Вимір, 2006. – 208 с.
4. *Шпак О. Т.* Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти / О. Т. Шпак. – К. : Четверта хвиля, 2000. – 352 с.

References:

1. *Padalka O. S.* Pidhotovka studentov pedahohycheskykh vuzov k ekonomycheskomu vospytanyiu shkolnykov : avtoref. dyss. ... kand. ped. nauk. : spets. 13.00.01 "Teoryia y ystoryia pedahohyky" / O. S. Padalka. – K., 1991. – 22 s.
2. *Tereshchuk B. M.* Trudove navchannia. Tekhn. vydy pratsi : pidruch. [dlia 5 kl. zahalnoosvit. navch. zakladiv] / B. M. Tereshchuk, V. I. Tatushynskiy. – K. : Arka, 2005. – 208 s.
3. *Shpak O. T.* Vzaiemozv'iazok trudovoho i ekonomichnoho vykhovannia uchniv / O. T. Shpak, V. I. Teres, N. M. Uhliarenko. – Drohobych : Vymir, 2006. – 208 s.
4. *Shpak O. T.* Ekonomichna pidhotovka pedahohichnykh kadriv v systemi bezperervnoi osvity / O. T. Shpak. – K. : Chetverta khvylya, 2000. – 352 s.

Матвисив Я. Я. Проблемы управления процессами экономического образования и воспитания учащихся.

В статье рассматриваются концептуальные подходы к управлению процессами экономического образования и воспитания учащихся. Определены критерии уровней сформированности экономически-значимых качеств личности, продемонстрированы пути формирования экономических понятий на уроках технологий, определены роль и место экономического образования учащихся.

Ключевые слова: экономическое образование, экономически-значущее качество, процесс формирования экономических понятий, управление экономическим образованием.

Matvisiv Ya. Ya. Problems of management the processes of economic education and education of student.

In the article the conceptual going is examined near the management of economic education and education of students processes. Certain criteria of levels of formed of economically-meaningful internalss of personalities, shown ways of forming of economic concepts on the lessons of technologies, a role and place of economic education of students are certain.

Keywords: economic education, economically-meaningful internalss, process of forming of economic concepts, management of economic education.

УДК 378.027.7

Матяшова Д. В.

**УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСНОВНИХ ГРУП КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки та вищої освіти важливого значення набуває проблема обґрунтування сутності компетентнісного підходу в освіті. Компетентнісний підхід в освіті є предметом дослідження відомих науковців, які розкривають сутність компетентнісного підходу в освіті, висвітлюють проблему формування компетентностей у майбутніх фахівців.